

Potencjał parków uzdrowiskowych w Polsce dla rozwoju turystyki

Sebastian Bernat

Abstrakt. Celem artykułu jest prezentacja zasobu krajobrazowego parków uzdrowiskowych w Polsce oraz ocena ich walorów i istniejących zagrożeń w kontekście rozwoju turystyki. Badania wykonano z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety skierowanego do przedstawicieli samorządów lokalnych gmin/miejscowości uzdrowiskowych. Dodatkowo w wybranych uzdrowiskach przeprowadzono obserwacje terenowe. Stwierdzono, że poprzez działania rewitalizacyjne zwiększyła się atrakcyjność uzdrowisk. Jednak nie rozwiązano całkowicie problemu zanieczyszczenia hałasem. Parki uzdrowskowe pełnią bardzo ważną rolę jako element krajobrazu o właściwościach terapeutycznych. Konieczne jest zatem wykorzystanie istniejącego w nich potencjału dla rozwoju turystyki sensorycznej i zdrowotnej.

Słowa kluczowe: uzdrowisko, park, turystyka doświadczeń, krajobrazy terapeutyczne

Abstract. Potential of health resort parks in Poland for development of tourism. The article seeks to present the landscape resources of health resort parks in Poland and assess their value and threats posed to them by the development of tourism. The research was carried out using a survey questionnaire handed out to representatives of local governments in health resort municipalities/towns. Additionally, field observations were carried out in the chosen health-resorts. It was found that their attractiveness was enhanced through revitalizations measures. The problem of noise pollution was not entirely solved, however. Health resort parks play a very important role as a landscape feature with therapeutic properties. Therefore, it is necessary to use the potential of these parks in the development of sensory and health tourism.

Keywords: health resort, park, tourism of experiences, therapeutic landscapes

Wstęp

W latach 2016-2017 przeprowadzono badania, których celem było rozpoznanie zagrożeń hałasem i wartości dźwiękowych krajobrazu oraz potrzeby rewitalizacji akustycznej (kompleksowych działań odnoszących się do przebudowy przestrzeni, ożywienia społeczno-gospodarczego i kulturowego, zwłaszcza w zdegradowanych częściach miast, ze szczególnym naciskiem na kształtowanie nowej jakości dźwiękowej krajobrazu) uzdrowisk w Polsce (m.in. Bernat 2016). Wykazano, że większość posiada znaczące walory dźwiękowe. Jednak

pod wpływem presji komunikacyjnej i turystycznej (rozrywkowej) odpowiedzialnej za zagrożenie hałasem walory dźwiękowe mogą być utracone. Wśród miejsc o wyjątkowo przyjemnych krajobrazach dźwiękowych najczęściej wymieniane są parki zdrojowe. Zauważono, że uzdrowiska w Polsce wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych ukierunkowanych na kształtowanie wysokiej jakości akustycznej krajobrazu. Ważne jest także uzyskanie odpowiedzi na pytanie o rolę turystyki w ofercie uzdrowisk tak, aby nie szkodziła walorom dźwiękowym krajobrazu. Coraz częściej podkreśla się, że uzdrowiska powinny przekształcać się w ośrodki wielofunkcyjne (m.in. Gonda-Soroczyńska 2014). Dlatego poszerzają swoją ofertę oraz stają się ośrodkami wypoczynkowymi, miejscami atrakcyjnymi dla turystyki aktywnej, kongresowej, festiwalowej i wielu innych. Zaznaczyć należy, że w Programie Rozwoju Turystyki do 2020 roku (2015) turystyka uzdrowiskowa została wskazana jako jeden z priorytetowych obszarów rozwoju produktów polskiej turystyki.

Celem aktualnie kontynuowanych badań w polskich uzdrowiskach jest rozpoznanie zasobu krajobrazowego parków uzdrowiskowych oraz ocena ich walorów i istniejących zagrożeń w kontekście rozwoju turystyki. Badania wykonano z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety skierowanego do przedstawicieli samorządów lokalnych gmin/miejscowości uzdrowiskowych. Dodatkowo w wybranych uzdrowiskach przeprowadzono obserwacje terenowe, umożliwiające bezpośrednie doświadczenie specyfiki poszczególnych uzdrowisk.

Uzdrowiska w Polsce

Uzdrowisko zgodnie z „Ustawą o lecznictwie uzdrowiskowym...” (2005) to obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, któremu został nadany status uzdrowiska. Miejscowość ubiegająca się o taki status musi spełniać łącznie następujące warunki:

- 1) posiada złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych;
- 2) posiada klimat o właściwościach leczniczych;
- 3) na jego obszarze znajdują się zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego;
- 4) spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska;
- 5) posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, a także prowadzi gospodarkę odpadami.

W Polsce istnieje 46 uzdrowisk statutowych (w tym uzdrowisko podziemne w Wieliczce) zlokalizowanych głównie w południowej Polsce, co związane jest z występowaniem wód mineralnych, peloidów czy gazów leczniczych, które ze względu na uwarunkowania geologiczne czynią tę część kraju bardziej uprzywilejowaną. W świetle klasyfikacji wprowadzonej Polską Normą PN-Z-11000:2001 „Uzdrowiska-terminologia, klasyfikacja i wymagania ogólne” dominują zdrojowiska, czyli uzdrowiska, w którym zabiegi z użyciem wody należą do podstawowych w działalności leczniczej. Drugie miejsce zajmują uzdrowiska borowinowe, zaś kolejne klimatyczne i nadmorskie. Kryterium hipsometryczne pozwala wy-

różnic uzdrowiska górskie (8), podgórskie (14), nizinne (17) i nadmorskie (6). Większość uzdrowisk znajduje się w granicach administracyjnych miast, najczęściej niewielkich, dla których działalność lecznicza staje się katalizatorem rozwoju (Cieślak 2014). Trzy uzdrowiska: Konstancin-Jeziorna, Sopot oraz Swoszowice, zlokalizowane są w obrębie aglomeracji (odpowiednio: warszawskiej, trójmiejskiej, krakowskiej). Największymi pod względem liczby zakładów leczniczych są Ciechocinek i Kołobrzeg, zaś najmniejszymi – Augustów, Krasnobród, Supraśl, Piwniczna, Wapienne. Profilem leczniczym zdecydowanej większości uzdrowisk są choroby ortopedyczno-urazowe oraz choroby reumatologiczne.

Zgodnie z „Ustawą o lecznictwie uzdrowiskowym...” (2005) na obszarze uzdrowiska wydziela się trzy rodzaje stref ochronnych oznaczonych literami „A”, „B”, „C”. Strefa „A”, dla której procentowy udział terenów zieleni wynosi nie mniej niż 65%, obejmuje obszar, na którym są zlokalizowane lub planowane zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, a także inne obiekty, w tym służące obsłudze pacjenta lub turysty (pensjonaty, restauracje lub kawiarnie). Zabroniona jest tutaj m.in. lokalizacja zakładów przemysłowych i dużych obiektów handlowych (potencjalnych źródeł hałasu) oraz organizacja rajdów samochodowych i motorowych a także imprez masowych i działalności o charakterze rozrywkowym zakłócającym ciszę nocną. W strefie tej obowiązują bardzo rygorystyczne normy dotyczące dopuszczalnych krótkookresowych poziomów hałasu, wynikające ze specyfiki obszaru i potrzeby zapewnienia komfortu akustycznego (50/45 dB w dzień, 45/40 dB w nocy, zależnie od źródła hałasu). W ostatnim czasie sygnalizowano, że standardy te są trudne do dotrzymania (Kuchcik i Baranowski 2013). Dodać należy, że w świetle Raportu NIK (2016) w 10 spośród 11 kontrolowanych miejscowości przekroczono dopuszczalne normy hałasu (przekroczenia sięgały od 3 do 42 % w porze dziennej i od 8 do 29 % w porze nocnej). Gminy uzdrowiskowe nie monitorowały stanu środowiska oraz nie korzystały z podstawowego narzędzia przeciwdziałającego naruszaniu zakazów określonych dla uzdrowisk, tj. nie podejmowały uchwał w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Miało to wpływ na wybudowanie obiektów zagrażających środowisku. Podkreślono, że brak dbałości o stan środowiska naturalnego może prowadzić do obniżenia walorów uzdrowiskowych oraz może stanowić barierę w ich rozwoju; gminy niespełniające wymogów ustawowych (w tym przekraczające normy hałasu) mogą utracić status uzdrowiska.

Według Węclawowicz-Bilskiej (2008) uzdrowiska są założeniami urbanistycznymi, których kształt przestrzenny, wynikający z funkcji, jest efektem wielowiekowej tradycji kreacji tych układów, ukierunkowanych na realizację różnych potrzeb zdrowotnych człowieka. O atrakcyjności uzdrowiska świadczy m.in. zestaw wartości kompozycyjnych i przestrzennych, czytelne powiązania z rzeźbą terenu, łatwy i bezpośredni kontakt z przyrodą, kamealna skala założenia z czytelnymi punktami orientacyjnymi i widokowymi, atrakcyjne przestrzenie publiczne. Ważność funkcjonalną i kompozycyjną centrum uzdrowiska podkreśla reprezentacyjny charakter m.in. układów zieleni, parków, rozbudowanych alei, promenad, skwerów, zieleńców, ogrodów. Skupiska zieleni parkowej usytuowanej w centrum stanowią czytelne układy kompozycyjne, wyróżniające się zdecydowanie w krajobrazie miejscowości. Dużym terenom zieleni towarzyszą elementy wodne, fontanny pełniące funkcje dekoracyjne i lecznicze (nawilżają powietrze).

Liczne miejscowości uzdrowiskowe charakteryzują się dużą atrakcyjnością turystyczną. Cenne walory przyrodnicze, sąsiedztwo obszarów chronionych (parki narodowe, parki krajobrazowe) i lasów, interesujące zabytki, wartości widokowe i kompozycyjne oraz imprezy

kulturalne, sportowe i rozrywkowe przyciągają coraz większą ilość turystów. Przyczynia się do tego także rewaloryzacja obiektów zabytkowych (w tym parków zdrojowych), budowa nowych obiektów uzdrowiskowych, porządkowanie przestrzeni publicznej i jej nowoczesna aranżacja.

Zwiększenie atrakcyjności uzdrowiska upatruje się m.in. w pielęgnacji i powiększaniu urządzonych terenów zieleni oraz zwiększeniu rodzajów usług z zakresu sportu, rekreacji i kultury, realizowanych zarówno w pobliżu samej miejscowości, jak i w jej dalszym sąsiedztwie. Jednak konieczne jest wyeliminowanie lub ograniczenie funkcji kolizyjnych dla lecznictwa uzdrowiskowego.

Atrakcyjność parków zdrojowych

Parki uzdrowiskowe jako ważny element przestrzeni publicznej uzdrowisk, stanowiący jego centrum a jednocześnie jedno z urzędzeń lecznictwa uzdrowiskowego służących do leczniczego wykorzystania naturalnych surowców leczniczych oraz właściwości leczniczych klimatu (w świetle ustawy) od XIX w. stawały się obszarem występowania specyficznego zespołu budynków (domy zdrojowe, pijalnie wód) i obiektów architektury ogrodowej i różnorodnych form roślinnych. Są elementem tożsamościowym, który w swej charakterystycznej XIX-wiecznej formie przetrwał również przez cały wiek XX (Majdecka-Strzeżek 2008). Estetyka i czystość, zagospodarowanie, bezpieczeństwo w parku zdrojowym są wymieniane wśród najważniejszych czynników decydujących o atrakcyjności uzdrowiska (m.in. Rapacz i in. 2009; Szromek 2013).

Parki jako miejsca spacerów kuracjuszy i miejscowej ludności w wielu uzdrowiskach łączą się z sąsiadującymi lasami z wykorzystaniem ścieżek leśnych. Stają się wówczas uprzywilejowanym miejscem terenoaterapii, rozumianej w szerokim ujęciu jako wykonywanie dynamicznego wysiłku fizycznego w różnych formach, w zmiennym widokowo i krajobrazowo terenie (Ponikowska i Marciniak 1988). Działanie lecznicze terenoaterapii jest efektem wpływu czynników meteorologicznych i krajobrazowych oraz wysiłku fizycznego. Szczególnie ważnym czynnikiem sprzyjającym powrotowi do zdrowia w tej metodzie jest wykorzystanie właściwości terapeutycznych krajobrazu. Jej zdrowotnym celem jest usprawnienie funkcji narządu ruchu, zwiększenie wydolności fizycznej poprzez pozytywny wpływ na układ krążenia i układ oddechowy oraz poprawa koordynacji ruchowej i zwiększenie ukrwienia narządów.

Często uznaje się, że parki zdrojowe są oazami spokoju, obszarami cichymi i dlatego nie określa się tam uciążliwości hałasu. Takie stanowisko nie ma jednak uzasadnienia (por. Sztubecka i Skiba 2016). Parki są zarówno miejscem wypoczynku, jak i spotkań towarzyskich. Emisja muzyki na zewnątrz lokali powoduje, iż komfort przebywania w ich pobliżu ulega pogorszeniu. Poza tym niektóre z parków sąsiadują z użytkowanymi drogami (liniowymi emitorami hałasu). Dlatego w ocenie komfortu akustycznego w parku ważna jest m.in. jego odległość od głównych dróg oraz jego wielkość, kształt i ukształtowanie terenu. Strefy cisy mogą być zlokalizowane na jego obrzeżach, z dala od głównych źródeł hałasu. Dodać należy, że roślinność przyczynia się, przynajmniej w pewnym stopniu, do rozpraszania i pochłaniania fal akustycznych, przy czym wielkość tłumienia hałasu powiększa się wraz ze wzrostem łącznej powierzchni liści, gęstością ulistnienia, częstotliwością dźwięku, wielkością obszaru

zajmowanego przez cały kompleks roślinny oraz grubością warstwy izolującej (Czerwieńiec i Lewińska 1996).

Parki zdrojowe to zestaw różnorodnych bodźców. Jakość bodźców wizualnych w krajobrazie parków pozostaje w ścisłej korelacji z bujnością życia, bogactwem i kondycją form przyrodniczych tworzących to środowisko (Lis 2004). Na siłę oddziaływania bodźców ma wpływ szereg czynników, m.in.: oryginalność, nowatorstwo rozwiązań kompozycyjno-przestrzennych, zmienność oddziaływania, zjawisko kontrastu form silnych i słabych, cechy poszczególnych elementów tworzących kompozycję przestrzenną parku i ogrodu. Wspomnieć jeszcze należy o oddziaływaniu na organizm człowieka wydzielanych przez rośliny fitoncydów (olejków eterycznych), które mają duże znaczenie bioterapeutyczne i psychoregulacyjne, a także bakteriobójcze i bakteriostatyczne (Czerwieńiec i Lewińska 1996). Parki zdrojowe pełnią też wiele innych funkcji: ekologicznych (m.in. wpływ na mikroklimat), technicznych (m.in. tłumienie hałasu), estetycznych, społecznych. Parki zdrojowe mogą dawać kuracjom, mieszkańcom, turystom poczucie satysfakcji wywołanej kontaktem z pięknem, będącym dziełem przyrody i człowieka, umożliwiać samorealizację oraz inspirować rozwój osobowości i szeroko pojętych myśli twórczych a także sprzyjać kontaktom społecznym. Są to zielone salony, reprezentacyjne, wyjątkowe części uzdrowisk.

Wyniki badań

W pierwszej połowie 2017 r. przeprowadzono badania ankietowe skierowane do samorządów lokalnych gmin i miejscowości uzdrowskich w Polsce. Kwestionariusz ankiety składał się z 17 pytań, które dotyczyły liczby parków na terenie uzdrowiska, ich powierzchni, położenia (strefa ochrony uzdrowskiej A, B, C), różnicy względnej wysokości terenu, czasu istnienia, dominujących gatunków roślin, obecności powierzchni wodnych, charakterystycznych obiektów/elementów infrastruktury, dostępności dla odwiedzających (godziny otwarcia), własności (stan prawny), funkcji specjalnych, oceny atrakcyjności (1-5; 1 – bardzo mała, 2 – mała, 3 – średnia, 4 – duża, 5 – bardzo duża), oceny stanu zachowania, oceny zagrożenia hałasem (1-5), istnienia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, zrealizowanych inwestycji w ostatnich 10 latach i planów inwestycyjnych (rewitalizacja/rewaloryzacja). Odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu udzielili bezpośrednio burmistrzowie/wójtowie lub ich zastępcy, ewentualnie sekretarze gmin/miast albo specjaliści ds. ochrony środowiska, rozwoju, promocji gminy w konsultacji z pracownikami uzdrowiska.

W świetle uzyskanych odpowiedzi łączna liczba parków w obrębie miejscowości uzdrowskich to 84. Połowa uzdrowisk (23) posiada tylko 1 park, zaś 3 uzdrowiska (Żegiestów, Supraśl, Czerniawa Z.) nie mają urządzonego parku. Uzdrowisk z co najmniej 3 parkami jest 11. Najwięcej posiada Ustka (9 parków), Kołobrzeg (6 parków) i Przerzeczyn Z. (5 parków, w tym 4 prywatne). Kilka parków występuje też w Ciechocinku, Jedlinie Z., Konstancinie Jez., Sopocie, Ustroniu, Łądku Z., Piwnicznej. Nie ma zależności liczby parków od wielkości miejscowości.

Większość parków znajduje się w obrębie strefy „A”. Poza strefą położonych jest 28 parków. W kwestii liczby parków leśnych nie udało się pozyskać wiarygodnych informacji. Tylko niektóre gminy (m.in. Piwniczna, Kołobrzeg) je wymieniają. Mniej niż połowa (33) to parki zabytkowe (> 100 lat), zaś tylko 10 to parki nowe (< 10 lat). Dominują parki małe (< 0,1 km²/100 000 m²/10 ha), których jest 53. Najmniejszy z nich to „Ogród Laury” w uzdrowisku Wapienne (pow. 0,0010 km²). Spośród 31 parków dużych (>0,1 km²), największy ma

powierzchnię 5,05 km² (Polańczyk). Następne w kolejności są parki zdrojowe w Krynicy (1,14 km²) i Połczynie Zdroju (0,8 km²).

Nieliczne parki (17) charakteryzują się zróżnicowanym ukształtowaniem terenu (>10 m różnicy wysokości). Jest ich 17, choć zaznaczyć należy, że nie wszystkie ankiety zawierały informacje o deniwelacjach terenu. Tylko 18 parków nie posiada żadnych elementów wodnych (rzeka, potok, staw, jezioro, wodospad). Większość obiektów charakteryzuje duża różnorodność biologiczna, choć zaznaczyć należy, że pozyskane dane czasami są zbyt ogólne do oceny. Parki o słabo zróżnicowanej roślinności to głównie parki nowe w następujących uzdrowiskach: Augustów, Kamień Pomorski, Gołdap, Ustka, Dąbki. Parki zabytkowe charakteryzują się występowaniem licznych drzew pomnikowych (w sumie jest ich około 1500 sztuk, najwięcej w Nałęczowie, Kołobrzegu, Szczawnie Z., Szczawnicy i Cieplicach Z.).

Charakterystyczne dla parków obiekty/elementy infrastruktury to m.in. muszle koncertowe, pijalnie wód, łaźnie, sanatoria, kawiarnie, altany, fontanny, ławki, ścieżki piesze i rowery, place zabaw, boiska, siłownie terenowe.

Większość parków ma według ankietowanych charakter jednofunkcyjny (lecznictwo i rekreacja), jest ogólnodostępna, otwarta 24h/dobę. Są one głównie własnością gminy. Jedynie dla 6 parków nie ma opracowanego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Zaznaczyć należy, że w świetle „Ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym...” (2005) w terminie do 2 lat od uzyskania statusu gmina uzdrowiskowa ma obowiązek sporządzenia i uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy „A” ochrony uzdrowiskowej. W większości parków w latach poprzednich wykonana została rewitalizacja/rewaloryzacja, która przyczyniła się do zwiększenia ich atrakcyjności. Dlatego zapewne aż dla 27 uzdrowisk nie ma planów inwestycyjnych (Cieplice Zdrój, Horyniec Zdrój, Kudowa Zdrój, Polanica Zdrój, Sopot, Ustka, Łądek Zdrój, Przerzeczyn Zdrój). Jednak zauważyć należy, że niektóre uzdrowiska powiększają tereny zieleni miejskiej, tworząc nowe obiekty parkowe odpowiadające współczesnym potrzebom (m.in. Muszyna, Inowrocław, Busko Z.). Uzupełnieniem ogrodowej kompozycji w najbliższym sąsiedztwie uzdrowisk stają się parki leśne (m.in. Piwniczna).

W Muszynie w 2012 r. powstał ogród sensoryczny, jako element rewitalizacji dzielnicy Zapopradzia ukierunkowanej na przywrócenie jej funkcji uzdrowiskowych. Stanowiący jego część ogród dźwięku zachęca do zatrzymania i wsłuchania się w delikatny szum drzew, świergot ptaków, szmer wody płynącej w strumieniu, chrzęst żwiru pod nogami (Fot. 1). W Inowrocławiu dzięki rewitalizacji Parku Solankowego nastąpił znaczący rozwój funkcji uzdrowiskowej (por. Łątka i in. 2013). W ciągu 141 lat istnienia parku nastąpił wzrost jego powierzchni z 5 ha do 85 ha. Obecnie w strefie A udział terenów zieleni wynosi ponad 90%. Obok łaźni solankowych zainteresowanie zyskują nowe tereny parkowe, m.in. ogród zapachowy (Fot. 2).

W świetle uzyskanej subiektywnej oceny atrakcyjności większość (55) to parki atrakcyjne (ocena 4, 5). Jedynie 6 uzyskało najniższe oceny (1, 2). Podobnie w złym stanie zachowania (ocena 1, 2) jest tylko 5 parków. Większość parków (46) ocenianych jest jako ciche (ocena 1, 2). Parków hałaśliwych (ocena 4, 5) jest zaledwie 5.

Zauważyć należy, że przedstawione zestawienie ma charakter przybliżony, co związane jest z różnorodnym podejściem gmin do wypełniania ankiety. Niektóre z nich przesłały bardzo szczegółowe informacje o każdym z parków, inne przedstawiły je bardzo ogólnikowo. Poza tym nie można całkowicie wykluczyć zawyżania oceny atrakcyjności parku przez ankietowanych, co wynika z interesu przedstawienia dobrego wizerunku uzdrowiska. W związku z tym wskazana jest weryfikacja uzyskanych danych poprzez studia terenowe.

Fot. 1. Ogród dźwięku w Muszynie (fot. S. Bernat)
Photo.1. The garden of sound in Muszyna

Fot. 2. Ogród zapachowy w Inowrocławiu (fot. S. Bernat)
Photo.2. The garden of smell in Inowroclaw

Wnioski i uwagi końcowe

Parki uzdrowiskowe pełnią bardzo ważną rolę jako element krajobrazu o właściwościach terapeutycznych. Konieczne jest wykorzystanie istniejącego w nich potencjału dla rozwoju turystyki sensorycznej i zdrowotnej. W obecnych czasach turysta jest w coraz większym stopniu poszukiwaczem wrażeń i kolekcjonerem doznań. Pragnie on bezpośredniego kontaktu z tym, co jest unikatowe (jedyne w swoim rodzaju) lub typowe (charakterystyczne dla danego miejsca), bądź też będące nieznanym aspektem czegoś, co było traktowane do tej pory jako znane. Jak zauważa Stasiak (2013) w przyszłości największą popularność na rynku turystycznym zyskają te obszary, które będą w stanie zaoferować turystom unikatowe doświadczenia. Do najważniejszych działań sprzyjających intensyfikacji przeżyć turystów zalicza m.in.: wzbogacanie tradycyjnych pakietów usług o elementy zapewniające dodatkowe doznania, tworzenie unikatowych atrakcji turystycznych, odkrywanie nowych przestrzeni turystycznych zapewniających niepowtarzalne przeżycia oraz rozwój nowych form turystyki dostarczających wyjątkowych, ponad przeciętnych emocji. Następuje odejście od pakietów usług turystycznych na rzecz pakietów doświadczeń turystycznych (Stasiak 2016). Doświadczenie turystyczne powinno być angażujące, wyjątkowe i autentyczne, a jego fundament stanowi m.in.: multisensoryczność, interaktywność oraz współtworzenie doznań. Dlatego wykorzystując swój potencjał uzdrowiska mają szansę na realizację innowacyjnych produktów turystycznych, które mogą przyczynić się do ich rozwoju gospodarczego i społecznego. Wśród nich mogą być takie, które akcentować będą stymulować wszystkie zmysły człowieka.

Poprzez działania rewitalizacyjne zwiększyła się atrakcyjność uzdrowisk. Jednak nie rozwiązano całkowicie problemu zanieczyszczenia hałasem. Istnieje potrzeba rewitalizacji akustycznej i związanego z nią konsekwentnego podnoszenia jakości terenów zielonych, rozbudowy infrastruktury uzdrowiskowej, w tym np. ścieżek zdrowia oraz porządkowania przestrzeni publicznych. Uzdrowiska, a zwłaszcza parki zdrojowe powinny być obszarami cichymi, sprzyjającym leczeniu i terapii.

Literatura

- Bernat S. 2016. Uzdrowiska – „wyspami ciszy” w krajobrazie Polski? Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 33: 79-93.
- Cieślak A. 2014. Funkcja uzdrowiskowa i dziedzictwo kulturowe jako katalizatory rozwoju małych miast. *Problemy Rozwoju Miast*, 11, 3/2014: 21-28.
- Czerwieńec M., Lewińska J. 1996. Zieleń w mieście, IGPiK Warszawa.
- Gonda-Soroczyńska E. 2014. Wielofunkcyjność czy jednofunkcyjność? Uzdrowiska w obliczu przemian przestrzennych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 367: 68-75.
- Kuchcik M., Baranowski J. 2013. Zagrożenie hałasem wybranych uzdrowisk Polski. *Acta Balneologica* 55, 1(131)/2013: 48-54.
- Lis A. 2004. Struktura relacji pomiędzy człowiekiem a parkiem i ogrodem miejskim w procesie rekreacji. Politechnika Wrocławska, Wrocław.
- Łątka A., Gotowski R., Rabant H. 2013. Wpływ efektów rewitalizacji Parku Solankowego na rozwój funkcji uzdrowiskowej miasta Inowrocławia. *Journal of Health Sciences* 3, 14: 363-371.
- Majdecka-Strzeżek A. 2008. The characteristics of the spa parks in Poland. *Ann. Warsaw Univ. of Life Sc. – SGGW, Horticult. and Landsc. Architect.* 29: 213-223.
- Ponikowska I., Marciniak K. 1988. Ciecchocinek – terenoterapia uzdrowiskowa, PWN Warszawa.
- Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa 2015.
- Rapacz A., Gryszel P., Jaremen D.E. 2009. Innowacje w wybranych uzdrowiskach w Polsce. W: Boruszczyk M.(red.), *Turystyka uzdrowiskowa. Stan i perspektywy*, Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa, Gdańsk: 447-458.
- Raport NIK (2016) Spełnianie wymogów określonych dla uzdrowisk, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,12663,vp,15061.pdf>
- Stasiak A. 2013. Nowe przestrzenie i formy turystyki w gospodarce doświadczeń. *Turyzm* 23/2: 65-74.
- Stasiak A. 2016. Doświadczenie – stary-nowy paradygmat turystyki. *Folia Turistica*, 41. Zarządzanie i transfer wiedzy w turystyce: 191-216.
- Szromek A. 2013. Cechy atrakcyjności polskich uzdrowisk. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. S: Organizacja i Zarządzanie*, 64: 251-264.
- Sztubecka M., Skiba M.A. 2016. Warunki akustyczne na obszarach jednolitego zagospodarowania Parku Zdrojowego w Inowrocławiu, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego. Inżynieria Środowiska*, 161, 41: 5-17.
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. Dz. U. z 2016 r. poz. 879, 960.
- Węclawowicz-Bilska E. 2008. Uzdrowiska polskie. Zagadnienia programowo-przestrzenne. PK Kraków.

Sebastian Bernat

Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS

sebastian.bernat@poczta.umcs.lublin.pl